

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Бабич О.Б. (м. Запоріжжя)

Конституцією України, зокрема розділом II, закріплені головні напрями та умови існування громадянського суспільства в Україні [1]. Це передусім рівні конституційні права кожного громадянина, а також право на працю, на відпочинок, на житло, на освіту, на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації тощо.

Особливої уваги заслуговує право територіальної громади на місцеве самоврядування, яке гарантується ст. 7 Конституції України і тлумачиться ст.2 Закону [2] як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Проте слід зазначити, що в Україні практично не застосовується передбачений ст.14. Закону [2] інститут створення будинкових, вуличних, квартальних та інших органів самоорганізації населення.

З цього приводу заслуговує на увагу історичний досвід функціонування громадянського суспільства в Німеччині, оскільки воно досягло високого розвитку, особливо за критеріями наявності незалежних груп громадян, які займаються охороною довкілля і захистом прав споживача, правами людини та жіночими питаннями, а також великої кількості соціальних організацій допомоги на національному та регіональному рівнях.

Відносно новою формою місцевої демократії у Німеччині є громадські ініціативи. Як правило, громадські ініціативи мають на меті досягти змін у життєвих інтересах її учасників; вони виступають з новими ідеями що є прикладом громадської активності, і, врешті-решт, сприяє викриттю недоліків і проблем у суспільстві.

Процес заснування нових громадських організацій і спілок відбувається особливо активно у східних федеральних землях. За 10 років після того, як була зруйнована Берлінська стіна, кількість таких організацій стрімко зросла і сьогодні налічує від 80 до 100 тис.

Вивчення досвіду Німеччини є цікавим для України саме в сенсі дискусії навколо громадянського суспільства і держави. Приклад цієї країни підтверджує, що громадсько-суспільні групи можуть діяти набагато ефективніше, якщо в державі з певним рівнем влади надані повноваження розробляти програми соціально-економічного та культурного розвитку територій і створювати умови для діяльності неурядових організацій та вступати з ними в партнерство. Прикладом такої діяльності держави є заплановані в Німеччині реформи законів про фундації (яких є в країні більше 8 тис.) та благодійну діяльність, а також наявність низки законів, в яких передбачена участь громадян і

громадських ініціатив у підготовці державних рішень, насамперед на стадії планування, наприклад, як у "Законі про будівництво".

За висловом федерального канцлера Німеччини Гергарда Шрьодера, "...державна діяльність повинна створювати в суспільстві простір, у якому громадяни б самі могли регулювати свої справи і водночас стимулювати особистий вклад кожного зокрема. При цьому ми не маємо права пускати цю справу на самоплив. Держава залишатиметься вкрай необхідним інструментом для того, щоб наблизити громадянське суспільство до структур сучасної економіки. Але й сама держава повинна виявити волю до такого сприяння розвиткові громадянського суспільства і реалізувати цю волю" [4, 18].

В Німеччині функціонує досить специфічна структура місцевого самоврядування – комуна. Відзначаючи важливу роль комуни у розвитку громадянського суспільства Г.Шрьодер підкреслює, що "...громадянське суспільство, в першу чергу, проявляє себе на рівні комуни. Тут існує громадянська мережа відносин, – найгустіша й водночас найбільш прозора. [4, 19].

Отже, комуна водночас є:

- політичною одиницею, яка безпосередньо встановлює контакт між кожним громадянином і державою;
- найнижчою адміністративною ланкою, що є складовою земельного рівня державного управління;
- органом місцевого самоврядування громадян.

Діяльність комун визначається двома основними принципами: принципом субсидіарності та спільності життєвого простору. Перший принцип у Німеччині визначає відносини між державою і органами місцевого самоврядування. Під субсидіарністю в даному випадку потрібно розуміти вимогу регулювання вужчої життєвої сфери людини найменшим адміністративним об'єднанням [5, 55]. Таким чином, житлове управління і управління у справах молоді, соціального забезпечення та громадського порядку, видача паспортів та організація загальних виборів за дорученням або замість земель і федерації є завданнями, що за принципом субсидіарності бере на себе громада.

Принцип спільності життєвого простору визначає необхідність для членів громади навчитися раціонально організовувати свій побут. Мабуть тому і є найбільш активними в Німеччині різноманітні громадські ініціативи, що спрямовані на задоволення потреб членів громад. Прикладом може бути виникнення таких нових форм громадської ініціативи, як громадські або міські фундації, де організації та окремі громадяни об'єднуються в спілку, щоб самим вирішувати проблеми на місцевому рівні.

Проявом взаємодії державного управління та місцевого самоврядування на рівні комуни є те, що поряд з адміністративним управлінням, що складається із штатних службовців, існує громадське посередництво, обране на непрофесійних засадах. Причому

представництво вважається головним органом комунального самоврядування і вирішує всі важливі місцеві питання, тоді як орган управління бере на себе їх виконання.

Проте, на думку деяких дослідників, проблем функціонування громадянського суспільства в Німеччині, "...тут, в першу чергу, здійснюється сприяння тому, що служить інтересам держави і комун, а не незалежному від держави громадянському суспільству" [3, 231].

Джерела

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – С. 170.

3. Гельмут К. Ангайер Наскільки розвинене громадянське суспільство в Німеччині? // Deutschland. – 2000. – № 5. – С. 23.

4. Шрьодер Гергард Громадянське суспільство: переосмислення завдань держави і суспільства // Deutschland. – 2000. – № 5. – С. 18.

5. Рупперт Гельмут С. Демократія знизу: комунальне самоврядування // Складові демократії. – К.: Либідь, 1993.